

Ålderspolitik, arbetsmiljö i Försvarsmakten och läraryrkets omvandling

Gunnar Gillberg, Lars Ivarsson, Kristina Palm och
Anna Peixoto

Arbetsmarknad & Arbetsliv nr.4 2025 innehåller fyra artiklar och en bokrecension.

Tidskriften *Arbetsmarknad & Arbetsliv* grundades 1995 som ett forum för forskning och debatt om arbete, organisation och arbetsmarknadens förändring i Sverige och Norden. Syftet var att skapa en tvärvetenskaplig mötesplats för forskare inom arbetsvetenskap och arbetslivsforskning och därigenom främja en mer samlad förståelse av arbete som socialt, ekonomiskt och kulturellt fenomen.

Sedan starten har 1995 har en rad artiklar som berör arbetsliv och arbetsmarknad publicerats. Exempel på områden som berörts är arbetsmarknadens utveckling och förändring, professionalisering och deprofessionalisering, arbetsmiljö, jämställdhet, flexibilisering, digitalisering och perspektiv på ledarskap. Sedan 2019 publiceras tidskriften som open access vilket gör samtliga nummer fritt tillgängliga online och numera finns även alla äldre nummer digitaliserade och nedladdningsbara. I 30 år har vi nu publicerat vetenskapliga artiklar och vår avsikt är att fortsätta med detta och därmed göra vetenskapliga rön och forskningsresultat tillgängliga på svenska.

Vi firar med andra ord 30-årsjubileum detta år och det vi vill uppmärksamma genom att återpublicera den mest nedladda artikeln i tidskriftens historia. Artikeln är skriven av Niklas Stenlås som är historiker och verksam vid Uppsala universitet och den publicerades 2011 (nr 4). Artikelns titel är "Läraryrket mellan autonomi och statliga reformideologier" och den beskriver de omfattande statliga reformer som fram till dess hade förändrat läraryrket. Stenlås visar i artikeln

DOI: <https://doi.org/10.58236/aa.28755>

© Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0

hur dessa reformer, snarare än att stärka lärarnas professionalism, hade lett till en deprofessionaliseringsprocess som påverkats av två ideologiska strömningar; den terapeutiska och den teknokratiska (eller New Public Management). Den terapeutiska reformideologin, med rötter i 1980-talets pedagogik, fokuserade på eleven snarare än ämneskunskapen och gjorde att lärarrollen skulle bli mer kollektiv, mindre autonom och i högre grad inriktad på elevens utveckling snarare än på kunskapsförmedling. Den teknokratiska ideologin, som fick genomslag på 1990-talet, utgick från marknadslogik och effektivisering genom mätbarhet, styrning och kontroll. Stenlås drar i artikeln slutsatsen att staten genom dessa reformer hade omdefinierat lärarprofessionen till något han kallar "new professionalism", vilket påverkat läraryrkets autonomi och etiska kärna och urholkat yrkets status och skolans pedagogiska kvalitet.

I samband med att artikeln nu återpubliceras har Stenlås i detta nummer skrivit en kort rekapitulation där han berör artikelns tema samt hur de perspektiv han berörde för 14 år sedan kan förstås idag.

Förutom Stenlås återpublicerade artikel innehåller numret tre originalartiklar.

I artikeln "Åldersbaserade personalpolicys på den svenska arbetsmarknaden: Vad görs – och varför inte?" undersöker Robin Jonsson, Daniel Larsson, Johan Holm och Mikael Stattin svenska arbetsgivares åldersbaserade personalpolicys. Studien bygger på en nationell enkätundersökning med arbetsgivarrepresentanter. Resultaten visar att etablerade åtgärdsprogram/policys för äldre medarbetare ofta saknas, det utesluter dock inte att åtgärder förekommer. Tvärtom visar resultaten att anpassningar ofta sker informellt.

Artikeln "Utestänga eller undanta? Om aktivering av försörjningsstödstagare nära pensionsålder" är skriven av John Brauer, Alexandru Panican och Anders Jönsson. Den analyserar hur svenska kommuner resonerar kring krav på aktivering för personer som uppbär försörjningsstöd och närmar sig pensionsåldern, och visar att det finns skilda kommunala strategier där ålder ibland leder till anpassade, mildare eller mer socialt inriktade insatser snarare än ett tydligt undantag från aktivering. Författarna menar att mer forskning behövs, särskilt med tanke på kommande krav på aktivering och hur sådana insatser kan individanpassas.

Johan Österberg och Leif W. Rydstedt undersöker i artikeln "Arbetsförhållanden, balans mellan arbete och övrigt liv samt arbetsrelaterat välbefinnande i de nordiska Försvarsmakterna – en deskriptiv studie" hur yrkesverksamma inom de nordiska försvarsmakterna upplever sina arbetsvillkor, möjligheten att förena arbete med privatliv samt sitt välmående i arbetet. Genom en jämförande analys mellan länderna framkommer att upplevelserna i stort är likartade och att organisatoriskt stöd, hanterbara krav och upplevd rättvisa har stor betydelse för personalens välbefinnande.

Avslutningsvis i detta nummer recenserar Eskil Wadensjö boken *Europe without Borders* skriven av Saac Stanley-Becker. Boken är en grundlig och lättillgänglig historisk genomgång av hur Schengenområdet växte fram genom komplexa och långdragna förhandlingar. Wadensjö menar att bokens styrka ligger i den tydliggör spänningen mellan ökad fri rörlighet och skärpt kontroll av migration och säkerhet.